

Uslu, Y. (2022). Göçmenlerin sosyo-ekonomik yaşam deneyimlerinin belirlenmesi ve gelecek beklentilerinin analizi: Türkiye ve Almanya örnekleri. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 244-266.

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru Tarihi: 07/11/2022

Kabul Tarihi: 27/12/2022

GÖÇMENLERİN SOSYO-EKONOMİK YAŞAM DENEYİMLERİNİN BELİRLENMESİ VE GELECEK BEKLENTİLERİNİN ANALİZİ: TÜRKİYE VE ALMANYA ÖRNEKLERİ*

Determination of Immigrants Socio-Economic Life Experiences and Analysis of The Future Expectations: Examples of Türkiye and Germany

Yusuf USLU *

* Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi Bölümü, 220470001@ogrenci.hitit.edu.tr, 0000-0001-8816-4090

ÖZ

İnsanların dini, ekonomik, sosyal ya da siyasal nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılarak başka yerlere yerleşmelerine göç denmektedir. Göç, ekonomik imkanların dünya üzerindeki eşitsiz dağılımı nedeniyle sosyo-ekonomik gerekçelerle gerçekleşebileceği gibi devlet otoritesinin uygulayacağı baskı, sürgün, şiddet ve savaşlar nedeniyle de gerçekleşebilmektedir. Günümüzde dünya genelinde hâkim olan siyasi-ekonomik yapı, baskı, şiddet ve savaş şartları nedeniyle göç; dünyanın hemen her ülkesinde yaşanan sıradan olaylardan birine dönüşmüştür. Yaygın bir şekilde yaşanan göçler, hangi nedenlere dayalı olarak gerçekleşmiş olursa olsun göçmenler için yeni geldikleri yerlerde sosyo-ekonomik ilişkiler kurmak bir zorunluluk olmuştur. Çünkü göç eden topluluklar, yaşamlarını idame ettirebilmek için yerel halk ile birtakım etkileşimlere girmek ve bu etkileşimler sonucunda da sosyo-ekonomik ilişkiler kurmak zorunda kalmışlardır. Bu zorunluluk nedeniyle araştırmada, göçmenlerin sosyo-ekonomik yaşam deneyimlerinin belirlenerek; gelecek beklentilerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda; Türkiye ve Almanya'dan toplam 30 katılımcıyla yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiş; göçmenlere geniş sosyo-ekonomik imkanlar sunan Almanya'nın bünyesinde barındırdığı Türkiyeli göçmenlerin, Almanya'dan memnuniyetlerinin oldukça yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Türkiye ise bünyesinde barındırdığı Suriyeli göçmenlere, kısıtlı imkanları nedeniyle yeterince imkân sunamadığından; Suriyeli göçmenlerin çok büyük bir kısmı Türkiye'de yaşamaktan dolayı memnuniyetsiz olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca Türkiye'deki Suriyeli göçmenler, Almanya'daki Türkiyeli göçmenlerden oldukça kısıtlı sosyo-ekonomik imkanlara sahip olduklarından; geleceğe dair

* Bu çalışma Prof. Dr. Metin Uçar danışmanlığında Yusuf Uslu tarafından 21 Haziran 2022 tarihinde tamamlanan "Göçmenlere Yönelik Eğitim Politikalarının Entegrasyona Etkisi: Türkiye ve Almanya Örnekleri" başlıklı 10476603 tez numaralı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

umutlar bağlamında Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin, Almanya'daki Türkiyeli göçmenlerden daha az geleceğe yönelik umut taşıdıkları da görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gelecek, göçmen, sosyo-ekonomik, Suriyeli, Türkiyeli

ABSTRACT

Migration is when people leave their places of residence for religious, economic, social or political reasons and settle elsewhere. Migration may occur due to different reasons which may include socio-economic, unequal distribution of economic opportunities in the world, as well as due to pressure, exile, violence and wars caused by the state authority or other groups. Due to the prevailing political-economic structure, oppression, violence and war conditions throughout the world today, migration; has become one of the ordinary events in almost every country. Regardless of the reasons for widespread migration, it has been a necessity for immigrants to establish socio-economic relations in their new places of origin, because the migrating communities have to interact with the local people in order to maintain their lives, and as a result of these interactions, they have to establish socio-economic relations. Therefore, in this study research, the socioeconomic life experiences of immigrants were determined; also, the study aimed at analysing their future expectations. This study used semi-structured interviews with a total of 30 participants from Türkiye and Germany. The data obtained were analysed with the descriptive analysis technique; It has been seen that the satisfaction of Turkish immigrants from Germany, which is included in Germany, which offers wide socio-economic opportunities to immigrants, is at a very high level. Türkiye, on the other hand, cannot offer enough opportunities to the Syrian immigrants it hosts due to its limited opportunities; The vast majority of Syrian immigrants stated that they are dissatisfied with living in Türkiye. In addition, since Syrian immigrants in Türkiye have very limited socio-economic opportunities compared to Turkish immigrants in Germany; In the context of hope for the future, it has also been observed that Syrian immigrants in Türkiye have less hope for the future than Turkish immigrants in Germany.

Keywords: Future, immigrant, socio-economic, Syrian, Turkish

GİRİŞ

Göç; insanların beşerî, sosyo-ekonomik ya da siyasal ihtiyaçları/zorunlulukları nedeniyle yaşadıkları yeri değiştirmelerini ifade etmektedir. Kavram esas itibarıyla yeryüzünde yaşanan insan hareketliliğine işaret etmektedir (Demirağ ve Kakişım, 2018, s. 130). Bu hareketlilik dünya genelinde çeşitli demografik değişim/dönüşümlere, toplum ve ülkelerde yaşanan sosyo-ekonomik/sosyo-kültürel değişimlere neden olmaktadır. Bu değişim süreci sanılanın aksine sadece modern zamanlarda yaşanan bir süreç değildir. Göç süreci, binlerce yıldır farklı boyutlarıyla yaşanmaya devam eden; insanlığın tüm zamanlarındaki ve coğrafyalarındaki varlığıyla ilintili bir süreçtir. Örneğin tarihte “Kavimler Göçü” olarak bilinen ve yaklaşık beş asır boyunca yoğun bir şekilde yaşanan insan hareketliliği ve göçü, dünyayı o güne kadar coğrafi, ekonomik ve sosyal olarak yaşamadığı türden bir değişime yöneltmiştir. Yaşanan bu değişimle hemen her açıdan birbirinden farklı olan insan toplulukları, dünyanın değişik bölgelerinde birlikte yaşamayı öğrenmiş ve oldukça zengin yeni medeniyetlerin temellerini atmıştır (Demirağ ve Kakişım, 2018, s. 132). Göç konusu günümüz kitle iletişim araçlarının yarattığı algı nedeniyle baş edilmesi gereken bir problem olarak görülmektedir. Fakat geçmişten günümüze yaşanan göç dalgaları irdelendiğinde; göçün yaşandığı coğrafyalar için yeni yeni fırsatlar açtığı da göz ardı edilmemelidir. Zira geçmişten günümüze kadar her devirde göçmenler, göç ettikleri coğrafyalarda kurdukları etkileşimlerle yerel halkın değerlerini zenginleştirmiş ve ev sahibi toplumun sosyo-kültürel değerlerine yeni değerler eklemişlerdir (Uçar, 2021, s. 42).

Akademik yazında göçü ortaya çıkaran faktörler; itici ve çekici faktörler olarak ele alınmaktadır. Buna göre; yeterince gelişmemiş ülkelerde yaşanan ekonomik yoksunluk, siyasal istikrarsızlık, savaş, çatışma ya da terör gibi olaylar o ülkelerde yaşayan insanların itici faktörlere dayalı olarak göç etmelerine neden olmaktadır. Öte yandan ekonomik olarak daha konforlu bir yaşam, yüksek gelir elde etme gibi nedenler de insanların çekici faktörlere dayalı olarak göç etmelerine neden olmaktadır. İnsanlığın kökenine kadar gidilebilecek bir tarihi olan göç; teknolojideki gelişmeler, bu gelişmelerin yarattığı işgücü talepleri, ülkelerin maddi imkanları arasındaki eşitsizlikler, finansal ve ticari küreselleşme dalgalarıyla birlikte dünyada daha fazla görünürlük kazanmaya başlamıştır. Göçün, yaşandığı her ülkenin sosyo-ekonomik/sosyo-kültürel yaşamına doğrudan ya da dolaylı etkide bulunduğu da bir gerçektir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) göçmen kavramını, yerleşik durumda bulunduğu ikametinden, başka bir yere yerleşmek için ayrılan kişileri ifade etmek için kullanmaktadır. Tarih boyunca yaşanan göçlerden olumlu veya olumsuz olarak ama en fazla etkilenen kesim bahsi geçen bu göçmenler olmuştur. Vatanlarını, ailelerini, mallarını ve daha birçok şeylerini geride bırakıp çıkılan uzun bir yolculuğun ardından daha önce hiç tanımadıkları bir ortamda yaşamak zorunda kalan bu göçmenler bir kısmını öngörebildikleri ciddi sorunlarla yüz yüze kalmaktadır. Bu sorunların başında

gelen uyum sorunları ve ırkçılığa maruz kalma durumu; çoğu zaman egemen grubun azınlık gruba karşı takındığı dışlama ve ayrımcılık içeren davranışlar ile ortaya çıkmaktadır (Perşembe, 2005, s. 59). Bu bağlamda göçmenlerin varlığı, göç alan ülkelerde en çok tartışılan konulardan biridir. Tartışma temelde göçmenlerin, yaşadıkları topluma uyum sağlayıp sağlayamadıkları düşüncesi üzerinden yürütülmektedir. Uyum konusunda toplumun bakışı genellikle ekonomik argümanlara dayalı olarak farklılaşmaktadır. Çalıştığı sektörde işler iyiye gittiğinde ve göçmenlerden ekonomik yarar sağlandığı düşünüldüğünde yerel halk göçü desteklemektedir. Fakat işler kötüye gittiğinde göçmenler, ekonomik kötüye gidişle özdeşleştirilmekte ve ülkedeki kötüye gidişten bütünüyle sorumlu tutulmakta olduğundan yerel halk; göçün kısıtlanması ve hatta durdurulmasını istemektedir. Bu nedenle dünya genelinde göçmenler, çoğu zaman ekonomik kriz anlarında günah keçisi olarak görülmektedir. Bu duruma örnek olarak Almanya'ya savaş sonrası dönemde göçmen işçilerin çalışmaya gelişi verilebilir. Almanya'ya işçi olarak gelen göçmenler ilk başta toplum tarafından coşkuyla karşılanmış ve desteklenmiştir. Çünkü göçmen işgücüne ciddi düzeyde ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak 1970'lerdeki ekonomik krizle birlikte "Göçmenler gelip işimizi, evimizi elimizden alıyorlar" şeklinde bir algı toplumda yaygınlaşmaya başlamıştır (Yalçın, 2017, s. 86). Bu durum göçmenlere yönelik toplumun bakış açısının içinde bulunulan sosyo-ekonomik koşullarla doğrudan ilintili olduğunu göstermektedir. Yerel halk, göçmen işgücüne ihtiyaç duyulduğunda ve göçmenlerden ekonomik yarar sağlanacağı düşünüldüğünde göçmenlere yönelik pozitif yaklaşım sergilemektedir. Bu ihtiyaç azaldığı veya ortadan kalktığı zaman da yaklaşım negatifleşmeye başlamaktadır.

TÜRKİYE VE ALMANYA'DA GÖÇMENLERE SUNULAN SOSYO-EKONOMİK İMKÂNLAR

Uluslararası göç hareketlerine; kendi ülkesinde uğradığı ayrımcılık, yaşanan siyasal istikrarsızlık ve rejim baskısı gibi sebepler neden olabileceği gibi sosyo-ekonomik olarak daha rahat bir yaşama kavuşmak için yapılan refah arttırıcı ekonomik sebepler de neden olabilmektedir (Kutlu, 1992). Ekonomik sebepler, göç hareketlerinin önemli nedenlerinden biridir. Dünyada; ekonomik düzeyin, kişi başına düşen gelirin, altyapı ve sosyal imkanların yüksek düzeyde olduğu ülkeler; insanlar için bir cazibe merkezi haline gelmiş ve ciddi göç dalgalarına maruz kalmıştır (Memiş, 2015, s. 101-102). Ekonomik eksenli göç; göç alan/veren ülkelerde olumlu/olumsuz birtakım etkilere neden olmaktadır. Göç alan ülkelere doğru yaşanan vasıfsız emek göçü, göç alan ülkelerdeki düşük ücretli çalışanların gelirleri üzerinde ciddi baskı yaratırken; beyin göçü olarak isimlendirilen beşerî sermaye göçü ise göç alan ülkelerin ekonomik refahını arttırmaktadır (Maqul, 2019, s. 90).

Suriyeli sığınmacıların, uzun zamandır Türkiye'de yaşamlarını devam ettirmeleri nedeniyle sosyo-ekonomik olarak topluma uyum sağlamaları beklenmektedir. Bunun için birtakım haklara erişmeleri zorunludur. Bu doğrultuda Suriyelilerin, ekonomik ve toplumsal yaşama entegre olabilmeleri, sosyo-

ekonomik olarak uyum sağlayabilmeleri ve çalışma hayatına dahil olabilmeleri ciddi önem arz etmektedir. Çünkü Suriyelilerin, insan onuruna yakışır bir şekilde hayatlarını sürdürebilmeleri için para kazanmaları yani iş bulmaları ve çalışmaları şarttır. Fakat uygulamada Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi çekinceyle onaylayarak yürürlüğe koyduğu için; Avrupa dışındaki ülkelerden gelen insanlara mülteci statüsü vermeyeceğini ilan etmiştir. Bunun için Suriye'den gelen sığınmacılara mülteci statüsü verilmemiştir (Güzel, 2018, s. 107). Onun yerine Suriyeli sığınmacılara "geçici koruma" adıyla yeni bir yasal statü tahsis edilmiştir. Bu statüyle Suriyeli sığınmacılar, geçicilik bağlamında ele alınmış; kalış sürelerinin belirsizliği ve sayılarının çokluğu nedeniyle de toplum tarafından sadece kaynak tüketen olarak algılanmışlardır. Bu yanlış algılamaları düzeltebilmek için; geçici koruma statüsündeki Suriyeli sığınmacılara geçici çalışma izinleri düzenlenmiş ve sığınmacıların yasal olarak çalışabilmeleri mümkün kılınmıştır. Fakat uygulamada Suriyelilerin çoğu yerel halkın tercih etmediği, çalışma koşullarının oldukça kötü olduğu işlerde çalışmaya devam etmişlerdir (Orsam, 2015, s. 16-18). Ayrıca yapılan araştırmalarda Suriyelilerin, çoğunlukla kayıt dışı istihdam edildiği ve bu nedenle sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı grupları ciddi oranda olumsuz etkiledikleri görülmüştür (Gençler, 2020, s. 133).

Dış politikada yaşanan bazı gelişmeler, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısının artmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerden biri Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında 2013 yılında imzalanan "Geri Kabul Anlaşması" ve bu anlaşmanın yarattığı sonuçlardır. Türkiye, kendi çıkarlarına uygun bulmadığı için 2013 yılına kadar geri kabul anlaşma tekliflerini reddetmiştir. Fakat AB, bu anlaşmanın imzalanmasıyla; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının AB ülkelerinde serbest dolaşım hakkı elde edeceği, Türkiye topraklarında yer alan Suriyeli sığınmacılar için maddi destekler sunulacağı şeklindeki vaatleriyle Türkiye'nin anlaşmaya yönelik çekincelerini ortadan kaldırmış ve anlaşmayı imzalatmıştır. Sonrasında ise anlaşmayla verilen sözler tutulmamış; Türkiye, Suriyeliler bağlamında AB'ye göçü engelleyen güvenli bir tampon ülke haline gelmiştir (Gençler, 2020, s. 117). Bütün bu yaşanan gelişmelere rağmen Suriyeli sığınmacılara yönelik barınma, eğitim, sağlık ve sosyal koruma gibi hizmetlerin sunumunda; Türkiye'nin benimsediği kapsayıcı tutum zaman zaman eleştirilse de sürdürülmeye devam edilmiştir. Geçici barınma merkezleriyle başlayan barınma hizmetleri, sosyal uyum yardımları aracılığıyla il ve ilçe merkezlerine kadar genişletilmiştir. Sağlık hizmetleri; önce geçici barınma merkezlerinde, sonrasında 10 ilde ve son aşamada ise 81 ilde sunularak kapsayıcılığı artırılmıştır. Geçici eğitim merkezlerinde başlayan eğitime, 2016-2017 eğitim öğretim yılında bu merkezlere kayıt alınmayarak okul çağındaki sığınmacıların, Millî Eğitim Bakanlığı sistemine entegre edilmesiyle devam edilmiştir. Türkiye'de ücretsiz olan temel eğitim hizmetleri kapsamına Suriyeli sığınmacıların alınması, bir kamu hizmeti olan eğitim hizmetlerine Türkiye'nin kendi vatandaşlarına ek

olarak vatandaşı olmayan Suriyeli sığınmacıların dahil edilmesi sonucunu doğurmuş; bu durum Türkiye'nin sığınmacılar konusundaki kapsayıcı politikalarını ortaya koymuştur (Dama, 2020, s. 229).

Emek-yoğun işleri yerine getirecek nüfusunu, girdiği dünya savaşlarında yitiren ve bu nedenle savaş sonrası karşılaştığı işgücü ihtiyacını kendi nüfusundan karşılayamayan Almanya, dünyanın değişik ülkelerinden göçmen işçiler istihdam etmeye başlamıştır. Fakat bu işçilere ülkede sürekli kalmayacaklarını hatırlatacak şekilde "konuk işçi" (Gastarbeiter) adını vermeyi uygun bulmuştur (Ünver, 2003, s. 181). Bu adlandırma, Alman devletinin ihtiyaç ortadan kalktıktan sonra gelen göçmen işçileri geri gönderebileceği şeklindeki düşüncesini desteklemektedir. Fakat tüm planlamalarda geçicilik konsepti üzerine kurulu olan bu konuk işçilerden; 1961 yılından itibaren Almanya'ya yerleşen ve ülkedeki en kalabalık göçmen grubunu oluşturan Türkiyeliler, göç ederek geldikleri Almanya'yı -diğer pek çok göçmen grup gibi- kendilerine ikinci bir vatan olarak görmeye başlamışlardır (Ensarov ve Şentürk, 2020, s. 2505).

Almanya'nın göçmen karşıtı önemli bir kitleye sahip olmasına rağmen dünyanın en fazla sayıda göçmene ev sahipliği yapan ilk on ülkesi arasında yer alan tek gelişmiş/zengin ülke olması da dikkat çekicidir (BBC, 2021). Bu durum Almanya'nın işgücü ihtiyacının karşılanmasına yönelik; ekonomik ihtiyaçlarından kaynaklı bir çözüm yolu olarak göçmen ya da mültecilere Almanya'da ihtiyaç duyulduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Fakat nesiller boyunca orada bulunmaya devam eden göçmen Türkiyeliler, günümüzde artık geçici değil çoğu o ülkenin vatandaşı olma statüsünde ve kalıcı bir şekilde Almanya'ya yerleşmiş durumdadır. Geçmişte sosyo-ekonomik olarak ciddi dezavantajlarla yaşamını sürdürmeye çalışan Türkiyeli göçmenler arasından bugün çok sayıda bilim insanı, iş insanı, politikacı ve nitelikli işler yapan insanlar Almanya'da sosyo-ekonomik olarak üst seviyelerde yaşamını sürdürmeye devam etmektedir (Ensarov ve Şentürk, 2020, s. 2507).

AMAÇ

Göçmenler, gittikleri ülkelerde resmi statüleri ne olursa olsun çalışmak zorunda kaldıklarından, içinde buldukları toplumun sosyo-ekonomik/sosyo-kültürel yaşamından etkilenmektedir (Maqul, 2019, s. 43). Bu nedenle bu çalışmada; Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeliler ve Almanya'ya göç etmiş olan Türkiyelilerin, sosyo-ekonomik yaşam deneyimleri ve gelecek beklentilerinin belirlenerek analiz edilmesi amaçlanmıştır. Göç hareketleri, küreselleşen dünyayı sosyo-ekonomik açıdan çoğu zaman doğrudan etkilediğinden; ciddi bir araştırma odağı haline gelmiştir. Göçmenlerin geldikleri ülkelere bir takım olumlu/olumsuz etkilerde buldukları bilinen bir gerçektir. Bu etkileri araştırmak için yapılmış literatürde birçok araştırma bulunmaktadır. Fakat farklı ülkelerde yaşanan göçlerin etkilerini aynı araştırma kapsamında birlikte inceleyen bu çalışma bu yönüyle farklılık arz etmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma; konuyla ilgili anlamlı sonuç/yorumlara ulaşılmasına imkân tanıdığı için nitel yöntemlerle yürütülmüştür. Nitel araştırma; verileri nitel yöntemlerle toplamaya imkân sağlayan doküman analizi, görüşme gibi tekniklerin kullanıldığı olayların gerçekçi bir şekilde doğal ortamında gözlemlendiği araştırma biçimi olarak kabul edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 210). Bu bağlamda yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine göre hazırlanan sorularla yapılan görüşmelerde; araştırma konusuna yönelik veriler temin edilmeye çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacının önceden hazırladığı sorular, görüşmeye katılanların istediği derinlikte yanıtlamasına imkân tanıdığı için sağladığı bu esneklik nedeniyle tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 366). Araştırma sonuçları betimsel veri analizi ile irdelenmiştir. Betimsel veri analizi, detaylı analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesi ve yorumlanmasında kullanılmaktadır. Betimsel veri analizinde amaç; görüşme ya da gözlem sonucu elde edilen verilerin düzenlenerek yorumlanması ve yorumlanmış verilerin araştırmacıya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 221). Bu bağlamda çalışma boyunca elde edilen veriler; özgün hallerine mümkün olduğunca sadık kalınarak ve gerektiğinde katılımcılardan doğrudan alıntılar yapılarak betimsel bir şekilde ele alınmıştır.

Araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği için; veri toplama ve analizinde yapılan işlemlerle ilgili bilgilerin detaylı verilmesi, uzman görüşünün alınması ve çeşitleme stratejisinin kullanılması sağlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 81). Bu bağlamda çalışma boyunca yapılacak işlemler sırasıyla açıklanmış; yapılacak mülakatlar için hazırlanan sorular uzman görüşü alınarak belirlenmiş; çeşitleme veri kaynakları olarak ise görüşme, gözlem, doküman analizi gibi farklı yöntemlerle elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Ek olarak dünyanın değişik yerlerine göç eden Suriyelilerin geliş sebeplerinin keyfiliğin ötesinde çoğu zaman hayati tehlikelere dayanması nedeniyle bu çalışmada Türkiye'ye göç eden Suriyelilere yönelik literatür ve hukuktaki anlamından bağımsız olarak sığınmacı ifadesi kullanılmıştır. Benzer şekilde Almanya'ya göç eden Türkiyeliler için göç motivasyonunun çoğunlukla hayati bir zorunluluğa değil ekonomik nedenlere dayalı olarak gerçekleşmesinden dolayı Almanya'ya göç eden Türkiyelilere yönelik literatür ve hukuktaki anlamından bağımsız olarak göçmen ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca "göçmen" ifadesi bu çalışmada her ne sebeple olursa olsun Türkiye, Almanya veya başka bir ülkeye göç etmiş olan tüm göç edenler için ortak kuşatıcı bir kavram olarak da kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma kapsamında; herhangi bir sebeple ülkelerini terk ederek Türkiye veya Almanya'nın değişik bölgelerine yerleşmiş, yaşları 15-52 arasında değişen toplam 30 kişiyle yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, katılımcılardan özgün ve ayırt edici veriler elde etmek için yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmış; hazırlanan sorularla görüşmelere

başlanmış, görüşme esnasında görüşmenin seyrine göre kimi sorular derinleştirilmiştir. Araştırma kapsamında tablo 1’de özetlendiği gibi araştırmaya katılan 30 katılımcıdan 16’sı erkek, 14’ü kadınlardan oluşmaktadır. Türkiye’de yaşayan Suriye kökenli sığınmacılar; cinsiyete göre 8 erkek, 6 kadın olmak üzere toplam 14 kişi olacak şekilde dağılmış durumdadır. Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenler ise 8 erkek, 8 kadın olmak üzere toplam 16 kişi cinsiyete göre eşit bir şekilde dağılmış durumdadır. Katılımcıların eğitim durumları irdelendiğinde 14’ünün lise mezunu, 12’sinin üniversite eğitimine devam ettiği ve 4’ünün de üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların 14’ü evli olup 16’sı bekarıdır. Katılımcıların hanelerindeki fert sayısı 2 ile 12 arasında değişmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların genellikle kalabalık ailelerden oluştuğu veya birden fazla aile aynı hanede bir arada yaşadığı görülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik ve Kişisel Özellikleri

KATILIMCI	YAŞ	CİNSİYET	EĞİTİM DURUMU	MESLEK	MEDENİ HAL
K1	22	Erkek	Meslek lisesi mezunu	Tekstil atölyesinde çalışıyor	Bekâr
K2	17	Kadın	Realschule okuyor	Ailesi ticaret işi yapıyor	Bekâr
K3	30	Kadın	Üniversite mezunu	Çevre mühendisi ve ticari bir işyeri sahibi	Evli
K4	23	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K5	21	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K6	22	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K7	35	Erkek	Lise mezunu ve TÖMER’de dil eğitimi almış	Bir lokantada bulaşıkçı olarak çalışıyor	Evli
K8	22	Kadın	Lise mezunu	Babası yurtdışı göreviyle öğretmen olarak gelmiş ve çalışıyor	Bekâr
K9	52	Erkek	Lise düzeyinde okula gitmiş	Anne babası Almanya’da işçi olarak çalışırken orada lise öğrenimi görmüş şu anda Türkiye’de öğretmen	Evli
K10	22	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrencilik yapıyor aynı zamanda babasının çalıştığı lokantada ona yardım ediyor	Bekâr
K11	23	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K12	20	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K13	25	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrencilik yapıyor aynı zamanda bir lokantada bulaşıkçılık yapıyor	Evli
K14	22	Kadın	Lise mezunu	Evlere temizliğe gidiyor	Evli
K15	15	Kadın	Lise düzeyinde okula gidiyor	Babası kayıp, ailesi verilen sosyal yardımlarla yaşamaya çalışıyor	Bekâr
K16	16	Kadın	Lise düzeyinde okula gidiyor	Babası vefat etmiş, ailesi verilen sosyal yardımlarla yaşamaya çalışıyor	Bekâr
K17	19	Kadın	Lise mezunu	Ailesinden kimse çalışmıyor, verilen sosyal yardımlarla yaşamaya çalışıyor	Evli
K18	33	Kadın	Üniversite mezunu	Öğretmen	Evli
K19	24	Erkek	Lise mezunu	Markette yönetici olarak çalışıyor	Evli
K20	26	Erkek	Lise mezunu	Markette reyon işinde çalışıyor	Evli

K21	22	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K22	28	Kadın	Lise mezunu	Markette yönetici olarak çalışıyor	Evli
K23	29	Erkek	Lise mezunu	Markette çalışıyor	Evli
K24	23	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K25	24	Kadın	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K26	25	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K27	39	Erkek	Lise mezunu	Bir çikolata fabrikasında işçi olarak çalışıyor	Evli
K28	22	Erkek	Üniversite okuyor	Öğrenci	Bekâr
K29	30	Erkek	Üniversite mezunu	Gıda sektöründe ticari bir işyeri sahibi	Evli
K30	36	Erkek	Üniversite mezunu	Ayakları olmadığı için çalışmıyor ve verilen sosyal yardımlarla yaşamaya çalışıyor	Evli

Veri Toplama Araçları

Türkiye ve Almanya'daki göçmenlerin sosyo-ekonomik yaşam deneyimlerinin belirlenmesi ve gelecek beklentilerinin analizi için gereken veriler; ilgili ülkelerin sosyal ve ekonomik politikaları, göçmen ve mülteci kabul politikaları, göçmenlerle ilgili ayrıntılı istatistikleri ve göç edenlere yönelik uygulanan yasal düzenlemeleri taranarak elde edilmiştir. Ayrıca göçmenlerin göç ettikleri ülkelerdeki; sosyo-ekonomik yaşamına ve gelecek beklentilerine ilişkin görüşlerinin toplanabilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine göre hazırlanan sorularla görüşmeler yapılmış; ilgili görüşmelerle araştırma konusuna yönelik veriler temin edilmeye, katılımcıların iç dünyaları anlaşılmasına, sahip oldukları bilgi, deneyim ve davranışlar betimlenmeye çalışılmıştır (Özgen, 2016, s. 161).

Veri Toplama Süreci

Bu çalışma kapsamında yapılacak olan görüşmeler için; Hitit Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 9 Aralık 2021 tarih ve 2021-289 sayılı belge ile izin alınmıştır. Ayrıca yapılacak görüşmeler için randevuların alınması, görüşmelerin gerçekleştirilmesi ve sonrasındaki süreçlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için gönüllülük ilkesinin dikkate alınmasına dayanan bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu kapsamda görüşme randevuları, katılımcıların uygun olduğu tarih ve saatler gözetilerek belirlenmiştir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler salgın şartlarından dolayı internet üzerinden uzaktan yapıldığı için gönüllük onayları da Google form üzerinden geliştirilen "Gönüllü onay formu" ile tamamen dijital ortamda alınmıştır. İlgili forma <https://forms.gle/1riQBGHZ6B35uQuv9> adresinden erişilebilmiştir. Katılımcıların tamamı görüşmeye kendi gönül rızalarıyla katıldıklarını teyit etmiş ve ilgili linkten gönüllü onay formlarını onaylamışlardır. Alınan bu onayla elde edilen bilgiler ile görüşmeler esnasında verilen yanıtlar birbiriyle ilişkilendirilmemiş ve katılımcıların tüm şahsi bilgileri gizli tutulmuştur. Bireysel deneyimlerin ve bu deneyimlere ait yorumların veri olarak kullanıldığı bu çalışmada; kayda alınan görüşmeler öncelikle yazıya dökülmüştür. Elde edilen yazılı doküman, birkaç defa okunarak görüşmeler ile ilgili genel bir kaniya varılmıştır. Varılan bu kaniya göre; katılımcıların görüşme sorularına verdikleri

cevaplar analiz edilerek elde edilen bulgular raporlaştırılmıştır. Yapılan literatür taramalarından ve görüşmelerden sonra elde edilen tüm bulgular betimsel olarak analiz edilerek sonuçlar çıkartılmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu araştırmadan elde edilen bulgular; “Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılara ilişkin” ve “Almanya’da yaşayan Türkiyeli göçmenlere ilişkin” olmak üzere iki farklı ana tema başlığı altında irdelenmiştir. Her iki ana tema da “Sosyo-ekonomik yaşam deneyimleri”, “Uyum durumları” ve “Geleceğe yönelik umutlar” alt temalarından oluşmuştur. Bu temalar aracılığıyla araştırma kapsamında ele alınan sığınmacı/göçmenlerin; sosyo-ekonomik yaşam deneyimleri, uyum durumları, geleceğe yönelik umut durumları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılar, göç deneyimi ve sonrasında yaşadıklarını açıklarken; göç edilen bölgeye veya göç etme nedenine bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu nedenle “Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılara ilişkin bulgular” ve “Almanya’da yaşayan Türkiyeli göçmenlere ilişkin bulgular” katılımcıların göç sürecini irdelemek için üretilmiş ana temalar olmuştur.

Tablo 2. Sığınmacı/Göçmenlerin Göç Deneyimlerinin Temalara Ayrılma Süreci

1.Adım: Kategoriler	2. Adım: Alt Temalar	3. Adım: Ana Tema
Maddi Yoksunluk	Sosyo-Ekonomik Yaşam Deneyimleri	Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Bulgular
Zayıf Aile Bağları		
Sevdiklerinin Kaybı		
Çaresizlik		
Bilinmezlik		
Yalnızlık		
Ayrımcılık veya Dışlanmışlık	Uyum Durumları	
Gelecek Kaygısı		
Dindaşlık		
Ekonomik Fırsatlar		
Güvenli Yaşam	Geleceğe Yönelik Umutlar	
Gelecek Kaygısı		
Emek Sömürüsü		
Geçim Sıkıntısı		
Güvenli Yaşam		
Eğitim Fırsatı		
İyi Gelecek Beklentisi		
1.Adım: Kategoriler	2. Adım: Alt Temalar	3. Adım: Ana Tema
Kimlik Karmaşası	Sosyo-Ekonomik Yaşam Deneyimleri	Almanya’da Yaşayan Türkiyeli Göçmenlere İlişkin Bulgular
Farklı Dil ve Kültür Tanıma		
Ekonomik İmkanlar		
Yüksek Hayat Standardı		

Ayrımcılık veya Dışlanmışlık	Uyum Durumları	
Yabancılaşma		
Almanca Bilmeme		
İnanç ve Kültür Farklılıkları		
Ayrımcılık veya Dışlanmışlık	Geleceğe Yönelik Umutlar	
Güçlü Ekonomik İmkanlarla Yaşama		
Eğitim ve Kariyer Olanakları		
İyi Gelecek Beklentisi		
İnsan Olarak Değerli Hissetme		

Katılımcıların tamamı göç sürecinde yaşadıkları deneyimleri ifade ederken; kendilerine sunulan sosyo-ekonomik imkanlardan, uyum durumlarından ve geleceğe yönelik umut durumlarından bahsettikleri için sosyo-ekonomik yaşam deneyimleri, uyum durumları ve geleceğe yönelik umutlar Türkiye'ye göç eden Suriyeliler ile Almanya'ya göç eden Türkiyelilerin sosyo-ekonomik yaşam deneyimlerinin belirlenmesi ve gelecek beklentilerinin analizi ile ilgili üç temel alt tema olarak belirlenmiştir. Araştırma boyunca yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular da sırasıyla Türkiye'de yaşayan Suriyelilere ve Almanya'da yaşayan Türkiyelilere ilişkin bulgular temalarıyla aşağıda irdelenmiştir.

Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında Türkiye'nin 6 farklı ilinde (Adana, Adıyaman, Ankara, Çorum, İstanbul ve Yozgat) yaşayan toplam 14 Suriyeli sığınmacıyla yapılan görüşmeler neticesinde çeşitli veriler elde edilmiştir. Buna göre Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik yaşamına ilişkin verileri elde etmek için yapılan görüşmelerde; sığınmacıların, sahip oldukları şeyleri geride bırakarak Türkiye'ye gelmelerinin onları birçok konuda yoksunluk içinde yaşamaya sevk ettiği, yeni geldikleri ülkede aile bağlarının ciddi şekilde sarsıldığı ve sevdiklerinin kaybı nedeniyle yaşadıkları travmanın çeşitli sağlık problemlerine yol açtığı sıklıkla ifade edilmiştir. Yapılan görüşmelerde özellikle sevdiklerini kaybetmenin veya geride bırakmanın sığınmacılar üzerinde silinmez izler bırakacak şekilde ön plana çıktığı görülmüştür. Ayrıca sığınmacılar tarafından ciddi maddi yoksunluk, bilinmezlik ve çaresizlik duygusu oldukça sık vurgulanmıştır. Türkiye'de evlere temizliğe giderek yaşamını devam ettirmeye çalışan K14¹, savaş nedeniyle göç ettiklerini ve geride evini, maddi imkanlarını, arkadaşlarını ve sevdiklerini bırakmanın ciddi acılar ve hastalıklar yaşamasına neden olduğunu ifade etmiştir. Benzer görüşler dile getiren diğer katılımcılar da (K13, K17, K24, K25, K30) göç ettikleri yerlerde ciddi bir şekilde yalnızlaştıklarını ve geride bıraktıklarına karşı aşırı özlem duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda

¹ Araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcılar; K ve görüşme sırası biçiminde yanına sayı verilerek ifade edilmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların detaylı künyesi için lütfen katılımcıların demografik ve kişisel özelliklerinin yer aldığı Tablo 1'i inceleyiniz.

Türkiye’de üniversite öğrencisi olan Suriyeli bir sığınmacının göçten sonra yaşadıklarına dair anlatımı oldukça çarpıcıdır:

“Ramazan’da biz kesinlikle bahçede yemek yedik. Son zamanlarda da iftarımızı bombalar altında yapmıştık. Bunları hatırlayınca çok büyük bir şeyi kaybettiğimizi düşünüyorum. Çünkü Türkiye’de çok garip kaldık. İçimizden çok şeyler koptu. Yemekler, kokular, her şey burnumda tütüyor. Çok yaşlı bir babaannem var. Babam onu yanımıza getirdi. Ancak o geri dönmek istedi Suriye’ye. Ama babam izin vermedi. Bir gün evde fark ettik, boynunda kolye gibi bir şey var. Sorduk bu ne? Bize gösterdi, Suriye’deki evimizin anahtarı. Hepimiz anahtara bakarak ağlamaya başladık. Ve sonra babaannem dayanamadı kalmaya ve Suriye’ye geri döndü.” (K24)

Ayrıca yaşanan göç deneyimleri sosyo-ekonomik olarak bazı katılımcıları olumlu etkilerken bazılarını olumsuz etkilemiştir. Göçe dair olumlu etkilere sahip olanların, göç hakkında söyledikleri irdelendiğinde güvenli yaşam ve sosyo-ekonomik fırsatlar ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar, göç sürecini kendilerine yeni bir gelecek inşa etme fırsatı olarak değerlendirmektedir. Göçe dair olumsuz etkilerden söz edenler ise göç esnasında yaşadıkları deneyimlerden yola çıkarak ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kalmışlıklarını vurgulamaktadır. Bu bağlamda üniversite öğrencisi olan bir katılımcı yaşadığı olumsuz durumu ve dışlanmışlığı şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğrenci iken, Türkçem yetmediği zamanlarda ağılıyordum. Hocalar, Arapça dersinde Arapça konuşmamı, Arap aksanlı olduğum için aşağılıyordu. Bunlara çok üzülüyor ve ağılıyordum. Çalışmak istiyorum Türkiye’de ama çok çekiniyorum çünkü Suriyeliler hemen iş buluyor lafını duymak istemiyorum.” (K26)

Sığınmacıların sahip oldukları dini inançların, kültürel olarak kendilerini Türkiye toplumuna yakın hissedip hissetmemelerine olan etkisini tespit etmek amacıyla yapılan görüşmelerde; katılımcıların büyük bir kısmı dindaşlık duygusunun kendilerinin Türk toplumundan ayrıştırılmasını engelleyemediğini ifade etmişlerdir². Bu bağlamda Türkiye’de üniversite öğrencisi olan K12, cami dışında kamu alanları da dahil her yerde kendisini yabancı hissettiğini, herhangi bir şekilde Arapça konuştuğu zaman insanların çok kötü bir şey yapmış gibi dışlayıcı ve yargılayıcı bir şekilde kendisine baktıklarını ve bu nedenle aşırı derecede dışlanmışlığa maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu bağlamda tekstil atölyesinde işçi olarak çalışan diğer bir katılımcı da Türkiye’de yerel halk ile aynı dinden olmasına rağmen kendisini yabancı hissetmekten kurtulamadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Evet bir yabancı gibi hissediyorum. Cami dışında her yerde resmi yerlerde bile yabancı olduğum hissettirildi hatta bazen yüzüme söylendi. Biz Suriyeli olduğumuzu çektiğimiz acılardan dolayı unutmak istesek de bu bize her zaman ve her yerde hatırlatıldı. Onun için Suriyelisin şeklinde başlayan cümlelerden çok sıkıldım artık.” (K1)

² Göç, insanların coğrafi hareketliliğinin yanı sıra kültür, değer ve inançlarının da hareketliliğini içermektedir. Bu nedenle göçmenler, yerleştikleri yerlere inançlarını taşımakta ve aynı zamanda oradaki inanç ve kültürel yapılardan etkilenmektedir. Göçle birlikte dinsel alışkanlıklar karşı karşıya gelmekte; bu durum dini bir uyuma yol açabileceği gibi din kaynaklı çatışmalara da yol açabilmektedir. Suriye ve Türkiye benzer dini inanç ve kültürel değerlere sahip olmasına rağmen bu ülkelerdeki dini yaşam ve deneyimler ciddi farklılıklar göstermektedir (Kaya, 2017, s. 202). Yaşanan bu farklılıklara rağmen kimi Suriyeli sığınmacılar için Türkiye’ye göç etme durumu, aynı dine mensubiyetten kaynaklı olarak bir tercih sebebi olabilmektedir. Zira gelecek kuşaklarının dinini unutmamasından endişe eden Suriyeli sığınmacılar, kendi dindaşlarının bulunduğu Türkiye’ye göç etmenin dini bir motivasyondan kaynaklandığını ifade etmişlerdir (Tanrıverdi ve Ulu, 2020, s. 181).

Sığınmacıların göç ederek geldikleri Türkiye’den memnuniyet durumlarını tespit etmek amacıyla yapılan görüşmelerde ise katılımcıların memnuniyetsizliklerini yoğun bir şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Türkiye’de yaşadıkları olumsuzlukları dile getirenlerin genel olarak gelecek kaygısı ve geçim sıkıntısından şikâyet ettikleri görülmüştür. Bu bağlamda Türkiye’de tekstil işçisi olarak çalışan K1 yaşadığı olumsuzlukları, Türkiye’ye göç ederek hayatını kurtardığını ama hayat koşullarından dolayı çok zorlandığını, kazandığı parayla ailesini geçindirmesinin mümkün olmadığını, hayata tutunmak için 3 farklı aileden oluşan 8 kişi ile birlikte küçük bir evde yaşamak zorunda kaldıklarını ve bu durumun sayamayacağı kadar çok sıkıntılara neden olduğunu belirtmiştir. Kendi durumlarına yönelik benzer görüşler dile getiren diğer katılımcılar da (K7, K11, K17, K26) göç ederek geldikleri Türkiye’de, her ne kadar canlarını kurtarmış olsalar da insani bir şekilde yaşayamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda Türkiye’de üniversite öğrencisi olan bir katılımcı yaşadığı durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Geleceğimle ilgili endişelerim var. Okuyorum ama vatandaşlık alamazsam, mezun olduktan sonra Türkiye’de çalışmam. Kimliğimiz hangi şehirde ise sadece o şehirde yaşayabiliyor, resmi işlemleri o şehirde yapabiliyoruz. Kimliğimin olduğu şehir dışında yakalanırsam sınır dışı ediliyorum. Çok insanlık dışı uygulamalar var. O yüzden memnun değilim. Başka bir şehirde hastaneye bile gidemiyorum. Hatta bir keresinde, 3 farklı otobüs firması bilet vermedi. Hasta olan annemin yanına gidemedim.” (K11)

Sığınmacıların geleceğe yönelik umutlarına ilişkin elde edilen bulgular irdelendiğinde; bazı katılımcıların umutlu bazılarının ise umutsuz oldukları görülmüştür. Geleceğe yönelik umutlu olanların söyledikleri irdelendiğinde; Türkiye’nin kendilerine sunduğu güvenli yaşam, eğitimlerine devam edebilme fırsatı ve iyi bir gelecek beklentisinin sığınmacıların geleceğe dair umutlanmalarını sağladığı görülmüştür. Geleceğe yönelik umutsuz olanların söyledikleri irdelendiğinde ise; sığınmacıların uğradığı ayrımcılık veya dışlanmışlığın onları ciddi manada gelecek kaygısı taşımaya yönelttiği görülmüştür. Bu bağlamda göç ederek geldiği Türkiye’de güvenli yaşam ve ölüm korkusundan kurtulma gibi nedenlerden dolayı geleceğe umut ile bakan katılımcılar olduğu gibi; ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kalma, emek sömürüsü veya hayat pahalılığı nedeniyle geleceğe dair umudunu kaybeden katılımcılar da bulunmaktadır. Emek sömürüsü ve hayat pahalılığı nedeniyle göç ederek geldiği Türkiye’den Almanya’ya gitmeye çalışan, Türkiye’de sosyal yardımlarla yaşamaya çalışan bir katılımcı yaşadığı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Çok umutlu değilim. Çünkü burada yaşamak çok zor. Yardım için verilen para hiçbir şekilde yetmiyor. Her şeyin fiyatı sürekli artıyor ama bizim aldığımız para hep aynı. Annem ve kardeşlerimin sorumluluğu üzerimde olduğu için evlilik de düşünmüyorum. Facebook üzerinden edindiğim arkadaşlardan Almanya’da yaşayan Suriyeliler var oradan bir kısmet bulup evlenip buradan gitmek istiyorum.” (K17)

Almanya’da Yaşayan Türkiyeli Göçmenlere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında Almanya’nın 6 farklı bölgesinde (Berlin, Düesseldorf, Frankfurt, Münih, Remscheid ve Stuttgart) yaşayan toplam 16 Türkiyeli göçmenle yapılan görüşmeler neticesinde çeşitli veriler elde edilmiştir. Buna göre Almanya’da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin; sosyo-ekonomik yaşamına ilişkin verileri elde etmek için yapılan görüşmelerde; katılımcıların Almancayı bilmemesinin ciddi bir yabancılaşmaya neden olduğu görülmüştür. Bu bağlamda yaşanan bu yabancılaşmayı göçten hemen sonra okula başlamak zorunda kalan fakat şu anda markette işçi olarak çalışan bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“Okulda derslerde hiçbir şey anlamıyordum. Bir sınıf geriden başlattılar ama bir şey anlamıyordum önüme bakıyordum sürekli.” (K19)

Yaşanan birtakım olumsuzluklara rağmen göç deneyimi, çoğunlukla göçmenleri olumlu etkilemiştir. Göçmenler, göç sürecini konforlu ve refah içinde yaşama fırsatı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Göçe dair olumlu etkilere sahip olduğunu ifade edenlerin göç hakkında söyledikleri irdelendiğinde; yüksek hayat standardı ile farklı dil ve kültür tanıma imkânlarının öne çıktığı görülmektedir. Göçe dair sınırlı da olsa olumsuz etkilerden söz eden göçmenler (K9, K21, K28) ise göçmenlerin ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz bırakıldıklarını ve bu nedenle yaşanan süreçlerden olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Göçmenlerin, göç ederek geldikleri Almanya’dan memnuniyet durumlarını tespit etmek amacıyla yapılan görüşmelerde, göçmenlerin memnuniyetlerini yoğun bir şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Almanya’daki yaşamından memnun olan göçmenler; genel olarak ekonomik imkânları, insan olarak kendilerini daha değerli hissetmelerini ve farklı bir kültürde yaşamının avantajlarını vurgulamaktadır. Ayrıca göç ederek gelinen Almanya’dan sınırlı da olsa memnuniyetsizliğini dile getiren göçmenler de (K9, K18, K21) ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kaldıklarını ve kimlik karmaşası yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda Almanya’daki yaşamından duyduğu memnuniyet ve memnuniyetsizliği iki ayrı katılımcı sırasıyla şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Evet memnunum büyük bir Alman market zincirinin birinde yöneticilik yapıyorum. Maddi olarak rahat bir yaşamım var. Ayrıca güvenle yaşayabildiğim bir yer burası, sadece ekonomik değil insan olarak da daha değerli hissediyorum kendimi. İnsanlar her şeyi konuşabiliyor; Türkiye gibi herkes birbiriyle kavgaya tutuşmuyor. Hemen her şey (konuşulabiliyor) tartışılabilir medeni bir şekilde. Bir kadın olarak gecenin 3’ünde bile dışarı çıkabiliyorum. Ama Türkiye’de herkes agresif bir şekilde birbiriyle kavga ediyor. Hiçbir konu tartışılmıyor hemen herkes kavga etmeye hazır. İnsanlar Almanya’da belki de ekonominin verdiği güvenle oldukça sakin yaşıyorlar.” (K22)

“Göç edilen ülkenin çoğunluğu tarafından (gerek yetkili makamlar gerek halk) ırk, millet ve din açısından kabul görmüş olsa idik, memnuniyetsizlik muhtemelen söz konusu olmazdı. Fakat mevcut durum bunun tam tersini gösteriyor. Bir diğer konu ise şahsi gözlemlerim doğrultusunda, göç eden kişilerin çocuklarından başlayan ve torunlarında (3. kuşak) daha fazla gözlemlenen kimlik ve anadil sorunları yani kimlik karmaşasıdır. Göç edenlerden sonraki nesillerin, anavatanlarına bağları yıldan yıla bir aylık temaşa ve turistik geziden ibaret olarak kalmıştır.

Tüm bu nedenler sonucunda anavatanın dışında kimlik sorunu yaşayarak doğup büyüyen gençlerin sağlıklı bir kimlik geliştiremediğini düşünüyorum.” (K18)

Göçmenlerin, geleceğe yönelik umutlarına ilişkin elde edilen bulgular irdelendiğinde; Almanya’daki geleceklerinden büyük ölçüde umutlu oldukları görülmüştür. Almanya’nın kendilerine sunduğu güçlü ekonomi, istikrarlı ve refah içinde yaşam, geniş eğitim ve kariyer olanakları, insan olarak kendini değerli hissetme durumu onların geleceğe dair umutlarını canlı tutmaktadır. Sınırlı düzeyde de olsa geleceğe yönelik umutsuz olduklarını söyleyen göçmenler (K18, K19) ise uğradıkları ayrımcılık veya dışlanmışlığın onları ciddi manada gelecek kaygısı taşımaya sevk ettiklerini ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan göçmenlerin konu ile ilgili anlatımları şu şekildedir:

“Almanya’daki yaşamımda umutlu ve mutluyum. Çünkü ihtiyacım olan her şeye sahibim. Okumuş ve kendini yetiştirmiş bir insanın iyi olanaklara sahip olabileceği bir ülke Almanya. Bu nedenle geleceğe dönük herhangi bir kaygı taşımadan umutlu bir şekilde yaşayabiliyorum.” (K3)

“Uyum konusunda Türkiye’ye döndüğümüzde problem yaşıyoruz. Almanya’da her şey düzenli, stressiz ama Türkiye’de her şey çok stresli, kaos bir ortam var. İnsan Almanya’ya göçmen olarak bile gitmiş olsa kendini değerli hissediyor. Ben dışlanmayı Türkiye’de hissediyorum. Bana orada turist gibi davranıyorlar. Çünkü Türkçeyi Almanca kadar iyi konuşmuyorum. Geçen yaz geldiğimizde dört tane dondurmadan 200 lira aldılar bizden. Türkiye’de ekonomik sıkıntıların sebebi olarak sanki biz görülüyoruz. O yüzden Almanya’da kendimi daha iyi hissediyorum ve geleceğe dair daha fazla umutluyum.” (K22)

TARTIŞMA

Bu çalışmada Türkiye ve Almanya’da yaşamını sürdüren göçmenlerin; göç sürecinde yaşadıkları zorluklar, göç edilen ülkelerde kendilerine sunulan sosyo-ekonomik imkanlar ve geleceklerine dönük beklentiler irdelenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; Esad yönetiminin baskısı ile yaşanan çatışmalar, savaş koşullarının yarattığı olumsuzluklar ve işkence gibi gerekçeler Suriyelilerin çoğu tarafından güvenlik eksenli zorunlu göç etme nedenleri olarak ifade edilmiştir. Almanya’ya tercihen göç etmiş olan Türkiyelilerin çoğu ise ekonomik olarak daha yüksek standartlarda yaşama isteğinin göçleri için temel bir gerekçe olarak ön plana çıktığını ifade etmişlerdir. Ek olarak Türkiye’ye göç etmiş olan Suriyelilerin hemen hemen tamamı sosyo-ekonomik olarak tatmin edici olmaktan uzak ve oldukça zor koşullarda yaşamlarını sürdürmeye çalışırken; Almanya’ya göç etmiş olan Türkiyeliler ise genellikle sosyo-ekonomik olarak yüksek bir hayat standardı içinde yaşamlarını sürdürdüklerini ifade etmişlerdir.

21. yüzyılda bilgi-iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle, sosyal ağlar üzerinden iletişim kurarak sosyalleşen insanlar için göç trafiği engellenemez bir hal almıştır. Yeni ekonomik fırsatların yanı sıra eğitim, sağlık, temel hak ve özgürlüklerin yüksek olması da göçmenler için göç edeceği ülkeyi seçmede birer tercih sebebi olmuştur (Cantürk, 2020, s. 127). Ayrıca göçmen kabulü; insani bir durum olmasının yanı sıra göçmenlerin göç ettikleri ülkelere olan sosyo-ekonomik etkilerinin de tartışıldığı bir süreç olarak yaşanagelmıştır. Bu nedenle göç, insani gerekçelerle açık kapı politikaları savunucularıyla göçün

olumsuz sosyo-ekonomik etkilerine karşı ihtiyatlı olanların arasında sürekli bir tartışmaya neden olmuştur (Betts vd., 2017, s. 35). Güldalı ve Özmen'in 2022 yılında yaptığı "Eğitim Düzeyi Yüksek Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Sorunlarının Toplumsal Kabul ve Uyum Açısından Değerlendirilmesi: Kayseri Örneği" adlı araştırmasına göre; Türkiye'de ev sahibi toplumda, Suriyeli sığınmacılara yönelik yaşam koşullarının oldukça rahat ve olumlu olduğuna dair genel bir kanaat vardır. Fakat özellikle yüksek eğitilmiş Suriyeli sığınmacılar açısından bu durum farklı değerlendirilmektedir. Suriye'de iken sosyo-ekonomik olarak oldukça konforlu bir hayat yaşayan iyi eğitilmiş sığınmacılar, Türkiye'de bu hayattan oldukça uzak ve zor yaşam koşulları altında yaşamlarını sürdürmekteyken; yerel halkın kendilerine yönelik çok rahat yaşadıklarına dair önyargılarından dolayı kendilerini kötü hissettiklerini ve gündelik hayatlarında birçok sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Güldalı ve Özmen, 2022, s. 359). Bu durum çalışmamızın sonuçlarıyla paralel bir şekilde; savaş koşulları nedeniyle ülkelerinden ayrılarak Türkiye'ye yerleşen Suriyelilerin, çoğu zaman fark edilemeyen sorunlarla baş etmek zorunda kaldıklarını, toplum tarafından yeterince kabul görmediklerini ve bu nedenle Türkiye'de yaşamaktan memnun olmadıklarını göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre göç eden insanlara tanınan yasal statüler, göç edilen ülkeye sağlanan ekonomik katkıyı ve göç edilen ülkeden duyulan memnuniyeti etkilemektedir. Bu bağlamda Türkiye'ye göç eden Suriyelilere "geçici koruma statüsü" adı altında güvencesiz bir statünün verilmesi onların Türkiye'den duydukları temel bir memnuniyetsizliği gösterirken; Almanya'ya göç etmiş olan Türkiyelilere uluslararası hukuk tarafından tanınan güvenceli statülerden birinin (ve hatta Alman vatandaşlığının) verilmesi onların Almanya'dan duydukları memnuniyetin oldukça yüksek düzeylere ulaşmasını sağlamaktadır. Çalışmamızın sonuçlarına paralel bir şekilde Şimşek'e göre de göç eden insanların uyum süreci, sahip oldukları resmi statülerindeki farklılık nedeniyle değişiklik gösterebilmektedir. Göçmen statüsüne göre güvencesiz bir statü olan geçici koruma statüsü sahibi olan sığınmacıların uyum süreçleri göçmenlere göre çok daha sancılı ve yavaş olmaktadır (Şimşek, 2018, s. 377). Bu konu ile ilgili literatür incelendiğinde; göçmen, sığınmacı, mülteci, vatandaş gibi farklı yasal statülerin gelecek beklentisini etkilediği görülmüştür. Bu nedenle göçmenlerin gelecek beklentileriyle ilgili bulgular değerlendirilirken resmi statülerindeki farklılıklar göz ardı edilmemelidir (Aksoy, 2021, s. 27). Göçmenlerin, göç ettikleri ülkelere sosyo-ekonomik olarak katkı sunabilmeleri; göç edilen ülkelerin göçmenlere hak ve özgürlüklerini sunmalarıyla mümkün olabilmektedir. Bu nedenle Türkiye'ye gelen Suriyelilerin tıpkı Almanya'daki Türkiyeli göçmenler gibi ekonomik haklarının tanınarak sisteme entegre edilmeleri ve yasal statüleriyle güvenceye kavuşturulmaları gerekmektedir (Özipek, 2018, s. 129).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye'deki Suriyeli ve Almanya'daki Türkiyeliler göçmenlerin, kendilerine sunulan sosyo-ekonomik imkân ve gelecek beklentilerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda toplam 30 göçmen ile yapılan görüşmeler neticesinde birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeliler genel olarak; savaş, güvenlik sorunları ve hayati tehlikeler gibi kaygılarla göçlerini hayatta kalmak için gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamıyla zorunlu nedenlere dayalı olarak gerçekleşen göç; bireyde ve çevresinde ciddi zorluk ve travmalara neden olmuştur. Bu zorluklar göç eden insanların sosyo-ekonomik olarak ciddi yoksunluklar yaşamalarıyla daha da belirginleşmiştir. Almanya'ya göç etmiş olan Türkiyeliler ise genel olarak; istihdam olanakları, yüksek hayat standardı gibi sosyo-ekonomik eksenli gerekçelerle göçlerini maddi olarak daha rahat yaşamak için gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Göç hareketlerinin tarihi incelendiğinde, bu şekilde yapılan sosyo-ekonomik içerikli gönüllü göçlerin kapitalizmin gelişimine paralel olarak hızlandığı ve sistemin istihdam talebinin göç kararında temel belirleyici olduğu görülmüştür. Bu nedenle Almanya'ya göç etmiş olan Türkiyeliler için temel göç motivasyonu; ekonomik olarak tatmin edici ve rahat yaşayabilmek için gelişmiş bir ekonomiye ve istihdam olanaklarına sahip olan Almanya'ya yerleşmek olarak değerlendirilmiştir.

Göçmenlerin, kültürel olarak göç edilen ülkeye kendilerini yakın hissedip hissetmedikleri ve buldukları ülkede yabancı hissedip hissetmedikleri irdelendiğinde; Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeliler, özellikle dindaşlık nedeniyle kültürel olarak kendilerini Türkiye toplumuna yakın hissetmelerine rağmen ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kalma, dil farklılığı, insani ilişkilerdeki güvensizlik gibi gerekçelerle de kendilerini Türkiye toplumuna yabancı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum aynı dine mensup iki farklı toplumun insanların birbiriyle yakınlık kurabilecekleri ve birbirine yabancılaşmayacakları şeklindeki öngörüye geçersiz kılmıştır. Almanya'ya göç etmiş olan Türkiyeliler ise aile bağlarındaki zayıflık, Alman yaşam tarzına uzak olma, ayrımcılık veya dışlanmışlığa maruz kalma, din-dil farklılığı gibi gerekçelerle kendilerini Alman toplumuna yabancı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Her ikisi de Müslüman olan göçmen grupların Türkiye ve Almanya'nın her ikisinde de yabancılaştıklarını ifade etmeleri dikkat çekici bulunmuştur. Bu durum yukarıda da ifade edildiği gibi dindaş iki farklı toplumun birbiriyle uyum içinde olabilecekleri düşüncesinin yanlışlığını göstermektedir. Türkiye'deki Suriyeli ve Almanya'daki Türkiyeliler göçmen grupların her ikisi de ayrımcılık, dışlanmışlık ve dil farklılığı nedeniyle kendilerinin yabancılaştıklarını ifade etmişlerdir. Göçmenlerin kültürel uzaklık, yabancılaşma, dışlanmışlık gibi konuları içeren sorulara verdikleri yanıtlar irdelendiğinde dil farklılığının neden olduğu yabancılaşma ya da kültürel uzaklık hissini çok yoğun bir şekilde ifade edildiği görülmüştür.

Göçmenlerin, göç ettikleri ülkelerden sosyo-ekonomik olarak memnun olup olmadıkları ve göç edilen ülkelerin göçmen üzerinde bıraktığı etkinin olumlu olup olmadığı irdelendiğinde; zorunlu gerekçelerle Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyelilerin çoğu, yaşadıkları birtakım sorunlar nedeniyle Türkiye toplumuna yeterince uyum sağlayamadıklarını ve göç ettikleri ülke olan Türkiye'den memnuniyetsizlik içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Almanya'ya tercihen göç etmiş olan Türkiyelilerin çoğu ise yüksek hayat standardı, kendini insan olarak değerli hissetme ve farklı dil ve kültür tanıma gibi gerekçelerle göç deneyiminden ve göç ettiği ülke olan Almanya'dan oldukça memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Göçmenlerin, göç ederek yerleştikleri ülkelerden duydukları memnuniyetleri analiz ederken; Almanya'nın göçmenlere yönelik tutumunun iktisadi bir tarafının olduğu göz ardı edilmemelidir. Zira Almanya'da doğum oranı azlığı nedeniyle gelecek on yıl içerisinde nüfusun azalmaya ve yaşlanmaya başlayacağı öngörülmektedir. Almanya'nın yakın geçmişte kendisine göç etmek isteyenlere karşı geliştirdiği olumsuz tutum, bu öngörüler sonucunda değişmek zorunda kalmış ve sayıları milyonları bulan göçmenler ülkeye kabul edilmiştir. Türkiye ise kabul ettiği göçmenlerle alakalı olarak böyle bir amaç gütmemektedir. Türkiye, sahip olduğu genç nüfusa dahi yeterince iş imkânı sağlayamayan, yüksek düzeyde işsizlik ile mücadele etmeye çalışan bir ülkedir. Buna rağmen Suriyelileri ülkesine kabul ederken onları, Almanya gibi iktisadi bir sermaye olarak değil sadece hayati tehlikesi olan ve yardıma ihtiyaç duyan insanlar olarak görmektedir (Yağmurlu, 2019, s. 137). Bu durum sosyo-ekonomik olarak Türkiye'de bulunan göçmenler açısından ciddi dezavantajlar yaratmaktadır. Çünkü kendi yerel halkına dahi yeterince iş imkanları sunamayan bir ülke olan Türkiye'nin, dünyanın en gelişmiş ekonomilerinden olan Almanya'nın işgücü piyasasında değerlendirmek üzere kabul ettiği göçmenlere sunduğu ekonomik fırsatları kendi bünyesinde barındırdığı göçmenlere sunması mümkün görünmemektedir. Bu durum Türkiye'deki göçmenler açısından ciddi memnuniyetsizlikler yaratmaktadır.

Göçmenlerin göç ederek yerleştikleri ülkelerde geleceğe umut ile bakıp bakmadıkları ve gelecek vizyonları irdelenecek olursa; Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyelilerin Almanya'ya göç etmiş olan Türkiyelilerden çok daha fazla umutsuzluk taşıdıkları görülmüştür. Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyelilerin sınırlı bir kısmı güvenli bir yaşam; Almanya'ya göç etmiş olan Türkiyelilerin ise büyük bir kısmı düşük gelecek kaygısı içinde güçlü ekonomiye sahip bir ülkede yaşam nedeniyle geleceğe umut ile baktıklarını ifade etmişlerdir. Göçmen gruplarının geleceğe umut ile bakma enstrümanları arasındaki bu farklılık aslında onların gelecek vizyonlarını da ortaya koymaktadır. Türkiye'deki Suriyeliler için kendi ülkelerindeki savaştan kurtulmak ve güvenli bir yerde yaşayabilmek en temel gelecek vizyonu iken; Almanya'daki Türkiyeliler için güçlü bir ekonomiye sahip olan Almanya'da refah içinde ve düşük gelecek kaygısı taşıyarak yaşamına devam etme konforu bir gelecek vizyonu haline gelebilmektedir. Bu durum göç alan ülkelerin, göçmenlere sunduğu sosyo-ekonomik imkanların göçmenlerin gelecek beklentilerini doğrudan belirlediğini göstermektedir.

Göçmenlere tanınan yasal statüler irdelendiğinde; Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeliler, kendilerine "geçici koruma statüsü" adında ciddi bir güvence tanımayan statünün verilmesinden şikâyetçi olduklarını; Almanya'ya göç etmiş olan Türkiyeliler ise göç etme sürecinden Almanya'ya yerleştikleri sürece kadar geçen tüm aşamalarda kendilerine uluslararası hukuk tarafından tanınan güvencelere sahip mülteci, göçmen ve hatta vatandaşlık statülerinden birinin verilmesinden oldukça memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçlarından; sosyo-ekonomik yaşam bağlamında her iki göçmen grubunun da buldukları ülkelerde birtakım zorluklar yaşadıkları görülmüştür. Fakat Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin sosyo-ekonomik yaşam ve kendilerine sunulan fırsatlar bağlamında daha avantajlı bir konumda buldukları değerlendirilmiştir. Çünkü Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin göçü; ölüm korkusu ve savaş gibi güvenlik gerekçelerine dayalı olarak, ekonomik ve psikolojik hazırlık/plan yapmadan aniden gerçekleşmiştir. Ayrıca Türkiye, Suriye'den göç eden göçmenlere uluslararası hukuk tarafından öngörülen mülteci statüsü yerine kendi iç hukukunda yeni bir düzenlemeye giderek geliştirdiği geçici koruma adlı bir statüyü verdiği için; bu insanlar sosyo-ekonomik olarak yüksek düzeylerde yaşama ya da geleceğe dönük yüksek beklentilerle hayatlarını değiştirebilme umudundan uzaklaşmıştır. Çünkü Türkiye'ye göç eden Suriye kökenli göçmenler, sosyo-ekonomik olarak daha konforlu bir yaşam için gösterecekleri çabanın yasal statülerindeki belirsizlik ve geçicilik nedeniyle herhangi bir anlamının olmayacağını düşünmektedir. Bu nedenle Türkiye, kendisine göç eden insanları kendi koşulları içinde değerlendirerek; mülteci, göçmen ve hatta vatandaş statülerinden uygun olanını verme konusunu süratle hayata geçirmelidir. Bu sayede belirli bir yasal statüye kavuşacak olan bu insanların, sosyo-ekonomik olarak kendilerine uygun gördükleri yaşamı elde etmek için gösterecekleri çabalar anlamlı bir çabaya dönüşecektir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesi esnasında gerekli olan etik ilkelere uyulmuş ve çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için Hitit Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan (09.12.2021 tarih ve 2021-289 sayılı karar ile) etik kurul onayı alınmıştır. Görüşme için hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler, salgın şartlarından dolayı internet üzerinden uzaktan yapıldığı için gönüllük onayları da Google form üzerinden geliştirilen "Gönüllü onay formu" ile tamamen dijital ortamda alınmıştır. İlgili forma <https://forms.gle/1riQBGHZ6B35uQuv9> adresinden erişilebilmiştir. Katılımcıların tamamı görüşmeye kendi gönül rızalarıyla katıldıklarını teyit etmiş ve ilgili linkten gönüllü onay formlarını onaylamışlardır. Alınan bu onayla elde edilen bilgiler ile görüşmeler esnasında verilen yanıtlar birbiriyle ilişkilendirilmemiş ve katılımcıların tüm şahsi bilgileri gizli tutulmuştur. Görüşmeler, araştırmacı tarafından not alınarak kayıt altına alınmış ve görüşmenin hemen ardından bilgisayar

ortamına aktarılmıştır. Aktarılan tüm veriler, gizlilik ve mahremiyet ilkeleri doğrultusunda analiz edilmiştir.

ARAŞTIRMACININ KATKI ORANI

Yazar çalışmaya yüzde 100 katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, E. (2021). Geçici koruma altındaki Suriyelilerin gelecek beklentileri ve iyilik hali arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi: Ankara.
- BBC, (2021). Dünya Göç Raporu: 2020'de rekor sayıda kişi çatışma ve şiddet nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kaldı, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59490801>
- Betts, A., Bloom, L., Kaplan, J. D. ve Omata, N. (2017). Refugee Economies: Forced Displacement and Development . Oxford University Press.
- Cantürk, S. (2020). Türkiye'deki nitelikli Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa geçiş sürecinde sosyo-ekonomik kapasitenin rolü (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi: Ankara.
- Dama, N. (2020). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere sunulan refah hizmetlerinin Türkiye'nin refah sistemindeki dönüştürücü perspektifi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 79, 207-235. <https://doi.org/10.26650/jspc.2020.79.0145>
- Demirağ, H. ve Kakışım, C. (2018). Almanya'daki Türklerin göç ve entegrasyon süreci: Birinci ve Üçüncü Kuşak Karşılaştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (75), 123-152.
- Enserov, V. ve Şentürk-Kara, E. (2020). Almanya'da yaşayan Türklere yönelik ayrımcılık ve dışlanmanın Alman karikatürlerine yansımaları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4), 2501-2518.
- Gençler, A. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Yaşama Etkileri: Fayda Maliyet Ekseninde Bir Bakış. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 78, 111-145.
- Güldalı, P. ve Özmen, Z. (2022). Eğitim düzeyi yüksek Suriyelilerin sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlarının toplumsal kabul ve uyum açısından değerlendirilmesi: Kayseri örneği. *Ibad Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 346-373.
- Güzel, B. (2018). Suriye iç savaşı bağlamında Türkiye'nin değişen göç ve göçmen politikaları, I. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri (101-116). Düzenleyen Düzce Üniversitesi. Düzce. 23-25 Kasım 2017.
- Kaya, M. (2017). Vaka Takdimi: Göçün Dini Yansımaları: Suriye ve Türkiye Bağlamında Din ve Dindarlık. *İlahiyat Akademi*, 4, 199-206.
- Kutlu, E. (1992). Uluslararası işgücü hareketi teorisi çerçevesinde Türkiye'den AT'ye işgücü göçünün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerinin analizi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 656, Eskişehir.

- Maqul, S.A. (2019). Denizli’de yaşayan göçmenlerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerinin belirlenmesi ve yaşam memnuniyeti analizi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi: Denizli.
- Memiş H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis’te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algıların Üzerin Bir Araştırma, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:14/52, s. 100-114.
- Nurdoğan, A. K., Dur, A.İ.B. ve Öztürk, M. (2016). Türkiye’nin mülteci sorunu ve Suriye krizinin mülteci sorununa etkileri. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4).
- Perşembe, E. (2005). Almanya’da Türk Kimliği Din ve Entegrasyon. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Orsam. (2015). Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye ekonomik etkileri: sentetik bir modelleme. Rapor No: 16.
- Özgen, N. (2016). Beşerî Coğrafyada Araştırma Yöntemleri ve Teknikler. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özipek, B. B. (2018). Ekonomi Temelli Ayrımcılık ve Önyargı Karşıtı Argümantasyona Katkı: “Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi” Raporu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 23(90), 125-146.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 367-392.
- Tanrıverdi, A. ve Ulu, M. (2020). The relationships between migration, acculturation and religion among Syrians under temporary protection: a case study of Kayseri. *Bilimname*, 43(3).
- Uçar, M. (2021). Dil Kardeşliği: Göçmen Öğrencilerle Etkileşimde Dilin Rolü Olabilir mi? *Liberal Düşünce Dergisi*, 26(101), 41-66.
- Usul, A.S. ve Toruntay, M.A. (2022, 19 Ağustos). İçişleri Bakanı Soylu: 2023'te içeride hiçbir terörist kırsalda kalmayacak. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/icisleri-bakani-soylu-2023te-iceride-hicbir-terorist-kirsalda-kalmayacak/2664605>
- UNHCR (2016). Global Trends: Forced Displacement in 2015. <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html>
- Ünver, C. (2003). Almanya'ya Türk işgücü göçü: Geçmişten geleceğe sorunlar, imkanlar ve fırsatlar. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 45, pp. 177-226).
- Yağmurlu, G. (2019). Türkiye ve Almanya’nın uluslararası göç ve göçmen politikası: İzmir-Berlin karşılaştırması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi: Denizli.
- Yalçın, M. G. (2017). Göç Psikolojisi. Ankara: Pharmakon Yayınevi.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı).

Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11. basım). Ankara: Seçkin Yayınları.